

Crítica

L'Evangelí segons Saramago

JOAN AGUT

NARRATIVA

José Saramago, *L'Evangelí segons Jesucrist*. Traducció de Xavier Pàmies. Edicions 62. Barcelona, 2000.

Sense cap mena de dubte José Saramago (Portugal, 1922) és un dels millors escriptors contemporanis del món. La concessió del premi Nobel l'any 1998 va confirmar la seva consagració i va possibilitar el coneixement de la seva obra entre nosaltres gràcies a les traduccions catalanes d'Edicions 62 i castellanes d'Alfaguara. L'obra de Saramago és extensa i important; han estat publicades en català *Memorial del convent*, *Història del setge de Lisboa*, *L'any de la mort de Ricardo Reis* i *Tots els noms*. La resta de la seva obra és en curs de publicació en llengua castellana a la *Biblioteca José Saramago* d'Alfaguara.

José Saramago té un estil molt característic. La seva narrativa, escrita en una prosa excel·lent, plena de matisos i de girs d'una gran bellesa formal, s'enriqueix amb la permanent presència reflexiva de l'autor, que no dubta, quan li convé, a integrar en el procés narratiu tota mena de comentaris ètics i estètics, històrics, polítics i sociològics. D'aquesta manera, de vegades irònica però sempre profunda, l'escriptor portuguès no es limita mai a explicar una història sinó que aprofita els seus dots d'escriptor per deixar constància de les seves opinions, especialment sobre el món contemporani i el drama de l'home enfrontat al dolor de viure.

A *L'Evangelí segons Jesucrist*, diguem-ho d'entrada: un llibre magnífic, manté el seu peculiar estil i, no cal dir-ho, l'Evangelí que en resulta és una visió personal del premi Nobel que, ben segur, sorprendrà molts lectors si no els escandalitza. Per començar l'anunciació a Maria fa el diable i l'episodi dels Reis d'Orient es redueix a la visita al nadó Jesús de tres pastors que ofereixen a la partera pa, llet i formatge. Les transgressions no es limiten solament a aquests aspectes formals, potser de segon ordre, sinó que

L'escriptor portuguès José Saramago va guanyar el premi Nobel de literatura el 1998

van molt més enllà. La figura de Josep, per exemple, adquireix en mans de Saramago una dimensió tràgica. L'autor acusa Josep de ser el responsable de la mort dels innocents de Betlem ja que, assabentat casualment de les intencions dels soldats d'Herodes, corre a salvar el seu fill i s'oblida d'advertir a la resta de famílies amb criatures de fins a tres anys. Posteriorment el

farà morir a la creu. Al mateix Jesús li atribueix vuit germans i, en una primera fugida de casa, al llarg de quatre anys, el farà conviure amb el dimoni fent de pastor. Més endavant, Jesús de Natzaret, separat definitivament de la família, conviurà maritalment amb la prostituta Maria de Magdala, la dona que l'haurà d'acompanyar sempre fins a la mort al Gòlgota.

Hi ha en el llibre, per altra banda impossible de resumir, episodis d'una fina ironia com ara el de l'àngel que explica a Maria com la semença de Déu es va barrejar amb l'esperma de Josep per tal que el Creador, arribat el moment, pogués reclamar la paternitat de Jesús o el fragment corporendor del diàleg entre Déu i Jesús, en presència del diable, en què Déu explica al fill el

perquè del seu destí tràgic i les conseqüències que se'n derivaran: "Una història interminable de ferro i de sang, un mar definit de sofriment i llàgrimes". Li narrarà el drama de les croades on "van morir-ne tants cridant Déu ho vol"; la ignomínia de la Inquisició, "l'instrument cruelíssim que posarà en un mateix sac d'horroros luterans i calvinistes, molinistes i jueïtzants, sodomistes i bruixots". A la proposta del diable, senyor del Mal, de fer les paus amb Déu i, per tant estalviar la mort del Fill, Déu la rebutja amb l'argument teològic "aquest Bé que jo sóc no existiria sense aquest Mal que tu ets".

La part final del drama es conclou amb la revolta de Jesús, que decideix precipitar la seva mort com a home i no com a fill de Déu. Per aconseguir-ho es proclama rei dels jueus i encarrega al fidel Judes Iscariot que el vagi a denunciar als sacerdots del Temple. D'aquesta manera l'autor reivindica la tràgica figura de Judes Iscariot, que, penedit per la seva intervenció desinteressada, sense monedes que valguin, es penja d'una figura. A la fi, Jesús comprèn que Déu l'ha fet caure en un parany i exclama, amb les restes d'humanitat que li queden: "Homes, perdoneu-lo, que no sap el que ha fet".

CRÍTICA AL CRISTIANISME

Com el lector es pot adonar per aquesta breu síntesi, la novel·la de Saramago –no cal oblidar que es tracta d'un llibre de ficció– planteja qüestions molt profundes que, d'alguna manera, afecten les arrels de la nostra civilització occidental. L'autor no s'estalvia de fer una crítica molt dura a dos mil anys de cristianisme que per a molts lectors creients pot semblar una provocació. Amb independència del punt de vista de Saramago, subversiu i heterodox, cal convenir que des de la perspectiva literària *L'Evangelí segons Jesucrist* és una peça de primera magnitud, apassionant, que es llegeix d'una tirada encara que la prosa de l'autor no sigui precisament un camí de roses a causa de la seva intensitat. La traducció de Xavier Pàmies és realment excel·lent, a l'altura de les millors versions catalanes d'aquests darrers temps.